

Bild: DIG 02725 Anderstorp gård 1930. Foto: Norra Västerbotten

Byggnadshistorik

Anderstorp herrgård i sin nuvarande gestaltning härstammar från 1870-talet då sönerna till trä- och tjäreexportören Johan Hällberg, som grundade handelsfirman Hällberg & Co, lät anlägga komplexet. Gården har dock en längre historia än så som tar sin början 1797 då den fattige torparpojken Johan Hällberg föddes i en liten stuga på Sörböle, enligt traditionen kallad "Kulan". Hällberg började sin bana som kökspojke hos skepparen Lars Fahlgren på Sörböle men genom sina affärstalanger och sin framåtanda kunde han arbeta sig upp till en solid ställning i samhället. Inom affärslivet i Skellefteå kom Hällberg sedermera att inta en av rangplatserna vid sidan av handelshusen Markstedts och Sidenmarks. Grosshandlare Hällberg hade en handelsgård vid Storgatan och drev rederirörelse med egna fartyg.

Den 8 maj 1824 fick Hällberg lagfart på Sörböle och kom senare vid minst tre olika tillfällen att utvidga ägorna genom köp av kringliggande lotter. Under den senare delen av 1860-talet köpte Hällberg bla en större jordegendom på södra sidan Skellefteälven, inte långt från det barndomshem på Sörböle där han vuxit upp. En gård uppfördes på platsen som erhöll namnet Anderstorp efter Hällbergs far, skomakare Anders Hällberg. Grosshandlarens bror Per-Anton

Hällberg anställdes för att sköta jordbruket på egendomen som innehöll vidsträckta skogsmarker och odlingsbar mark av utmärkt beskaffenhet.

Johan Hällberg avled 1874 vid en ålder av 77 år och lämnade då efter sig en förmögenhet på en halv miljon till sina söner Johan, Anton och Carl Oskar Hällberg. Bröderna lät då uppföra en större byggnad, kontorsbyggnader, ladugård, stall m.m. på Anderstorp liksom en ståtlig parkanläggning som gick i stil med den högresta och vackra huvudbyggnaden. Parken innehöll både björk- och tallparker, den senare med slingrande gångar. Intill huvudbyggnaden planterades en hög och lummig fura av engelsk sort som gårdsträd. Herrgårdens huvudsaklige byggnadsledare var byggmästare Karl Stenberg från Lund. Timmer till byggnaderna togs bla från Kågnäsudden - det var endast det bästa timret som skulle väljas ut.

Anton Hällberg, som mestadels tillbringade sin tid som skeppare på sjön, dog 1881 och därefter var det Johan och Carl Oskar som var firmainnehavare. Inne i Skellefteå drev de en diversehandel i västra änden av Storgatan. Bröderna avled 1893 och 1898, endast 57 år gamla och båda som ungar. När den sista brodern, Carl Oskar Hällberg, dog var firmans ekonomi fullständigt undergrävd.

1899 köpte inspektör Johan Lindholm från Kusmark gården av konkursboet vars utredningsmän var han själv och länsman Grenholm. Lindholm hade efter en boklig utbildning fått plats som bokhållare vid sågverkskontoret i Kåge (Holmfors) och där omsider avancerat till inspektör. Längre fram drev han en trävarurörelse samt tjänstgjorde även på Skellefteå Sparbank. Familjen Lindholm flyttade in på Anderstorp till nyåret 1900. Hemmanet skall vid den tiden ha varit mycket välskött och med vackra och väl tillvaratagna åbyggnader, alltsammans i pampig herrgårdsstil. Makarna Johan och Emma Lindholm fick elva barn av vilka de två yngsta föddes på Anderstorp.

1913 råkade Lindholm ut för olyckliga virkesaffärer och var inte heller längre frisk utan var under en tid inlagd på lasarettet. Han sålde då gården till trävaruhandlaren Karl Bergmark från Drängsmark för att ingen skulle behöva förlora någonting på honom om han gick i konkurs. Under den tid som han var inlagd vann han dock 50.000 kronor på lotteri och kunde räddas från konkurs. Efter en kort tid övergick fastigheten till bröderna Emil och Hjalmar Lagerqvists ägo som 1914 delade upp hemmanet i flera mindre ägostyckningar som de sålde ut. En av Lindholms söner kom då att återköpa en av delarna tillsammans med en stor timrad loge som byggdes om till bostadshus. Herrgården, som vid den här tiden började förfalla, beboddes av en herr Näslund.

1926 sålde Lagerqvists gården med angränsande björkpark till en inflyttad man vid namn Valentin som tillsammans med bagarmästare Persson byggde dansbana i parken. I huvudbyggnaden anordnades innedans. 1933 inköptes herrgården av Västerbottens läns Hushållningssällskap vilket satte stop för en våg av vandalism som kulminerade i slutet av 1920-talet. Husen renoverades och året därpå startade Anderstorp lantbruksskola som drevs till 1977. 1983 fick gården ny användning som vandrarhem. Idag ägs gården av stiftelsen Skelleftebostäder, SKEBO, och de tre bostadshusen har sedan 1994 fått ny användning som autistcenter för barn.

Byggnadsbeskrivning

Herrgårdens huvudbyggnad, bostadshuset, är en timrad byggnad i ett och ett halvt plan som vilar på en cementerad stensockel. Fasaden är klädd med en vitmålad liggande fasspantpanel med rikt utsirade detaljer som gördellist, profilerade takkonsoler och fönsteröverstycken. Fönstren är sexdelade av korspostmodell. Taket är ett sadeltak täckt med tegel. Byggnaden har en inbyggd förstuga mot gårdsplanen med avfasade hörn, valmad gavelspets och spegelpardörrar. På båda gavlarna finns små utbyggnader, den östra med sidoingång medan den västra har en blindentré. På baksidan av byggnaden mot norr finns en frontespis.

Kulturhistorisk status

Gårdsgruppen utgör ett välbevarat och representativt exempel på de större lantgårdar handelsmännen i städerna under 1800-talets andra hälft uppförde i städernas närhet. Byggnaderna har till det yttre förändrats föga och i det inre finns originalinredningar bevarade i flera rum. Fasaderna är tidstypiska för 1800-talets senare hälft med motiv hämtade ur samtida mönsterböcker. Anderstorps gård blev byggnadsminnesförklarad 1988-04-25. Byggnadsminnesförklaringen omfattar huvudbyggnaden, flyglarna, ett magasin och en isbod samt gårdsmiljön kring dessa byggnader. De två flyglarna omfattas både exteriört och interiört av skyddsföreskrifterna medan huvudbyggnaden endast är skyddad exteriört.